

הלכה למעשה

שיעורו השבועי של מורנו הגאון הרב אופיר יצחק מלכא שליט"א

עלון מס'
103

פרשת בא
תשפ"ה

דיני בורר חלק ב'

נושאי השיעור * ברירת שני מיני אוכלים

א. מקור דין ברירה בשני מיני אוכלים. ב. ברירת המין שאינו חפץ בשני מיני אוכלים. ג. שיעור לאלתר בברירת שני מיני אוכלים. ד. ברירה בין שני מאכלים כשדעתו לאכול את שניהם באותה סעודה. ה. ברירה במין אחד. ו. ברירת חתיכות גדולות וקטנות בב' מינים. ז. ברירה במין אחד כשחלק מהמין נאכל ע"י הדחק. ח. הגדרת מין אחד ושני מינים דוגמאות מעשיות בזה. ט. ברירת סוכריות וממתקים. י. ברירה בחתיכות גדולות. יא. הפרדה בין שני מינים כשדעתו לאכול את שניהם לאחר זמן. יב. הפרדה בין שני מינים כשאין דעתו לאכולם כלל.

כמו כן סלט עם בצל ואינו חפץ בבצל, אסור להוציאו אף אם דעתו לאכול מיד את הסלט, אך מ"מ כתב הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ג הערה י"ד) דמותר להוציאו עבור אדם אחר שיאכלנו בסעודה זו, גם באופן שכל מטרתו לתיקון הסלט, דכיון שבצל הוא מאכל כל אדם הרי זה נחשב לדרך אכילה כשמוציאו ע"י שאדם אחר יאכלנו לאלתר. אך יש להיזהר ולדעת טרם הוצאת הבצל שיש מי שמעוניין לאוכלו, ולא לחפש אחר הוצאתו מי שיאכלנו, דבשעת ההוצאה הרי זה פסולת מתוך אוכל, משום שלא ידוע וברור אם יאכלהו א'.

ג. שיעור לאלתר בברירת שני מיני אוכלים

האחרונים דנו אם זמן לאלתר בבורר בשני מיני מאכלים זהה לבורר אוכל מתוך פסולת. הרמב"ם כתב דהבורר אוכל מתוך פסולת בידו להניחו אפילו לבו ביום, נעשה כבורר לאוצר וחייב, ובתערוכת של שני מיני מאכלים כתב הרמב"ם דאם בירר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום כגון שבייר שחרית לאכול בין הערביים חייב. הבית יוסף (ד"ה והמרדכי) כתב דמשמע מדברי הרמב"ם שאם ברר להניח עד אחר שלוש או ארבע שעות, אם הוא אוכל מתוך פסולת חייב, ואם הוא שני מיני מאכלים אינו חייב אא"כ ברר שחרית לבין הערביים נדחינו מתוך סעודה שניה לסעודה שלישית, אך מאחרי סעודה שניה לסעודה שלישית מותר, וסיים הב"י, אלא שאינו יודע מנין לו לחילוק זה, ואם לא נתכוין לכך קשה אמאי פלגינהו בתרתי.

ומבואר בבית יוסף דלא ברור לו למעשה מה דעת הרמב"ם בגדר לאלתר בברירת שני מיני מאכלים, האם דינו יותר קל מבורר אוכל מתוך פסולת ומותר לבורר מאחרי כל סעודה לסעודה הבאה, או שדינו כבורר אוכל מתוך פסולת דשיעור לאלתר בו הוא שבורר דוקא סמוך לסעודה.

השו"ע העתיק את לשון הרמב"ם גם בבורר אוכל מתוך פסולת וגם בבורר אוכל מתוך אוכל, בסעיף ב' העתיק את לשון הרמב"ם לענין אוכל מתוך פסולת, דאם ברר להניחו בו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב, ובסעיף ג' לענין שני מיני מאכלים, העתיק את לשון הרמב"ם דאם ברר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום, כגון שברר שחרית לאכול בין הערביים חייב.

ונחלקו האחרונים בדעת השו"ע כיצד דעתו לפסוק. המחצית השקל, הלבושי שרד והפמ"ג ביארו בדברי המג"א (סק"י) דדעתו שהשו"ע פסק להקל בשני מיני מאכלים שרק מסעודה לסעודה אסור, אך מאחרי סעודה זו לסעודה אחרת מותר, וכ"פ הכה"ח (אות ל"ה) ².

א. מקור דין ברירה בשני מיני אוכלים

בגמרא בשבת (עד ע"ב) איתא היו לפניו שני מיני אוכלים בורר ואוכל בורר ומניח וכו'. הבי"י מביא שמגמרא זו למדו הרא"ש והראשונים דאף בשני מיני אוכלים יש דין בורר ולא רק באוכל ופסולת. בטעם שיש איסור בורר בשני מיני אוכלים ביארו התוס' והרא"ש דהוא משום שאותו שרוצה לאכול עתה נחשב אוכל והמין השני שאינו רוצה לאכול חשיב פסולת. וכן פסק השו"ע להלכה בסעיף א' ובסעיף זה דיש בורר בשני מיני אוכלים. אך דנו האחרונים אם דין בורר בשני מיני אוכלים קל יותר מבורר באוכל ופסולת.

ב. ברירת המין שאינו חפץ בשני מיני אוכלים

הרמב"ם כתב דאם היו לפניו שני מיני אוכלים מעורבים, בורר אחד מאחד ומניח לאכול מיד, והשו"ע כאן העתיק את לשונו. והרמ"א הוסיף אחר תיבת ומניח "השני כדי" לאכול מיד. וביארו המג"א (סק"ד) והמשנ"ב (סק"י"ב) דכונת הרמ"א למה שכתב הטור בשם הרא"ש, דאותו שרוצה לאכול כעת חשוב אוכל והשני חשיב פסולת, לכן צריך לבורר את זה שרוצה לאכול כעת ולהניח השני, והרמ"א הוסיף את תיבות "השני כדי", לומר לך שלא תטעה דמותר להוציא את המין שאינו רוצה כדי לאכול את השני לאלתר, ולפי זה יהיה כונת הרמב"ם והשו"ע דבורר את שאינו חפץ ומניח את שחפץ לאוכלו לאלתר, אלא כונת הרמב"ם והשו"ע דבורר את שחפץ ומניח את השני שאינו חפץ כדי לאכול מיד את זה שבייר.

הביה"ל (ד"ה ומניח) מביא שר' דוד עראמה פירש שלדעת הרמב"ם [והשו"ע] מותר לבורר את שאינו חפץ כדי לאכול את השני לאלתר, ולפי דבריו יוצא שהרמ"א שהוסיף את התיבות "השני כדי" בא לחלק על הרמב"ם והשו"ע, אך למעשה מסיק הביה"ל דאין להקל בזה, דדברי הרמ"א מקורם ברא"ש ובתרומות הדשן, ונוגע באיסור דאורייתא. המאמר מרדכי (סק"ד) גם מביא את ר' דוד עראמה וחלק עליו במה שהיקל בדעת הרמב"ם והשו"ע, וכן פסקו לאסור הבא"ח (בשלח ס"ב), הכה"ח (אות כ"ג) והחזו"ע (שבת ד' עמוד ק"פ) דאסור לבורר את המין שאינו חפץ בכדי לאכול את המין השני לאלתר, דזה נחשב כאילו בורר פסולת מתוך אוכל.

לפיכך כשיש בצלחת אפונה ואורז בתערובת ואינו חפץ באפונה, אסור להוציא את האפונה על דעת לאכול מיד את האורז, אלא יאכל את האורז וישאיר את האפונה, או יוציא את האורז לצלחת אחרת ויאכלנו לאלתר.

א. ואם מחזירו לקערה המרכזית של הסלט וידוע בהסתברות גבוהה שסלט זה יאכל כולו בסעודה זו, מותר לעשות כן, אך אם יש ספק בדבר הרי זה אסור, דספקא דאורייתא לחומרא.
ב. אך נחלקו האחרונים הנ"ל אם דעת הרמ"א לחלוק בזה על השו"ע, במחצית השקל כתב דזו רק דעת השו"ע, אך דעת הרמ"א בסעיף א' ששיעור לאלתר בשני מיני אוכלים הוא כדיון אוכל מתוך פסולת. אך בלבושי שרד (אות ד') נראה שדעת הרמ"א כהשו"ע.
וביאר המחצית השקל דאעפ"י שהבית יוסף תמה על דברי הרמב"ם מנין לו לחילוק זה, צ"ל דסמך הבית יוסף על סהדותיה דהרמב"ם דודאי מצא מקום לחילוק זה.
* השיעור השבועי נמסר על סימן ש"ט סעיף ג', ולכך כל מקום שמוזכר בסתמא מקור של סעיף או ס"ק מספרי האחרונים הוא מסימן ש"ט.

אך התוספת שבת (ס"ק י"א) כתב דדעת השו"ע דשיעור לאלתר בברירת שני מיני אוכלים הוא כבורר אוכל מתוך פסולת שמותר רק לצורך אותה סעודה שנמצא בה [ואו בסמוך אליה], וביאר שם התוספת שבת דזו גם כונת המג"א. וכן בספר מעשה רוקח נקט לאסור בדעת הרמב"ם, וביאר דמה שחילקם הרמב"ם היינו משום ששני הדינים של אוכל מפסולת ואוכל מאוכל נשנו בשני ברייתות.

הביה"ל (ד"ה שבר שחרית) הביא את מחלוקת האחרונים הנ"ל, ופסק במשנ"ב (ס"ק ט"ז) כדעת המחמירים דשיעור לאלתר בברירת שני מיני אוכלים שזה לאוכל מתוך פסולת, ובביה"ל (שם) ביאר דיש להיזהר בזה משום דנוגע באיסור דאורייתא, וכ"פ הבא"ח (בשלה ס"ב) והחזו"ע (שבת ד' עמוד ק"פ).

וכן יש לנקוט למעשה דזמן לאלתר בשני מיני מאכלים זהה לזמן לאלתר באוכל מתוך פסולת, דכן הכרעת המשנ"ב והאחרונים הנ"ל ובפרט שיש קושי גדול בהבנה לחלק ביניהם.

אך מכיון שפוסקים רבים מקילים, ואנו אוסרים רק משום שנוגע באיסור דאורייתא כמבואר בביה"ל, לכך נראה דבשני מינים שאיסור הברירה בהם הוא מדרבנן, אפשר להקל לבוררם מאחרי סעודה זו לסעודה הבאה, וכ"כ האגלי טל (סי"ז וס"ק כ"ט). לפיכך אם בורר עלי חסה טובים מעלים מעופשים הנאכלים על ידי הדחק, דאיסור ברירתם מדרבנן כמשי"ת לקמן, מותר לבוררם מאחרי סעודה זו לסעודה הבאה.

כמו כן אעפ"י שהבורר מאכל לאחר זמן אסור ליהנות ממנו בשבת וכתבאר בשיעור הקודם, אם עבר וברר ב' מיני אוכלים מסעודה זו לסעודה הבאה, מותר בדיעבד ליהנות מהמאכל, דהנאה ממעשה שבת הוא איסור דרבנן, ויש להקל היות ואינו נוגע באיסור דאורייתא, וכן משום שהוא מחלוקת הפוסקים ומעשה שבת במחלוקת הפוסקים מותר.

ד. ברירה בין שני מאכלים כשדעתו לאכול את שניהם באותה סעודה

הגר"ש אלישיב (איל משולש פ"ו סי"ד) פוסק דשני מיני מאכלים הנמצאים בצלחת ודעתו לאכול את שניהם בסעודה זו, מותר להוציא מהתערובת את המין שאינו חפץ כעת לאוכלו, דכיון שחפץ לאוכלו בהמשך הסעודה יש לו דין אוכל ולא פסולת, והרי זה בורר מאכל לאוכלו לאלתר. וכן מוכח בביה"ל בסעיף א' (ד"ה ובורר). לפיכך צלחת חמין [צ'לט] עם מאכלים רבים, מותר להוציא את הבשר והתפוחי אדמה על דעת לאוכלם בהמשך הסעודה [כגון שעושה זאת מחמת ריבוי המאכלים שבצלחת המקשה עליו את האכילה], וכן מותר להוציא עוגה שהניחה בצלחת האוכל [אעפ"י שיש שם עוד מאכלים], על דעת לאוכלה בסוף הסעודה.

ונראה דהוא הדין שמותר להוציא בשר, אטריות, או ירקות מהמרק כדי להגישו צלול, ובהמשך הסעודה יאכלו את הבשר האטריות והירקות. אך אסור להפרידם במסננת או במצקת מחוברת, דמבואר בביה"ל בסעיף א' (ד"ה ובורר) דאסור מהתורה לבורר בכלי בין שני מיני מאכלים גם כשדעתו לאכול את שניהם לאלתר. אך דעת הגר"מ פיינשטיין (איל משולש פ"ו סי"ד) דאסור להפריד בין המרק והירקות, דכיון שרוצה בהפרדתן כדי לאכול מרק צלול הרי זה נחשב כבורר פסולת, משום שדעתו לתיקון המרק. ולדינא נראה להקל בזה, דכן מבואר בפמ"ג ובביה"ל בסעיף א' (שם).

כמו כן מותר להפריד בין שני מיני מאכלים עבור שני בני אדם שיאכלו לאלתר, דכל מין שמפריד הוא לאלתר והוי דרך אכילה.

ה. ברירה במין אחד

הבית יוסף מביא שהתרומת הדשן כתב דבמין אחד אין איסור בורר, ופסק כן הרמ"א להלכה דכל שהוא מין אחד אפילו בורר החתיכות הגדולות מתוך הקטנות

אין בזה איסור בורר, ומותר להוציא מהתערובת חתיכה לסעודה הבאה. טעם ההיתר בזה הוא דמכיון שייסוד ברירה בשני מיני מאכלים הוא שאותו שאינו חפץ בו בסעודה זו נחשב פסולת, הרי שבמין אחד אינו שייך, דלא ניתן לומר שהחתיכה הגדולה היא פסולת כלפי החתיכה הקטנה, דהלא שניהם שוים בטעמם.

אך הט"ז (ס"ב, הביאו המשנ"ב סקט"ו) חלק על התה"ד ופסק דיש איסור ברירה אף במין אחד, ולשיטתו מותר לבורר רק את מה שחפץ בו כעת, או שיקח סתם מכל הבא לידו להניחו לסעודה אחרת ולא בדרך ברירה כמשי"כ שם בסוף דבריו. הבא"ח (בשלה ס"ב) כתב דאעפ"י שלדעת רוב הפוסקים אין ברירה במין אחד וכן נראה דעת השו"ע, מכל מקום נכון להחמיר והמיקל יש לו על מה שייסמוך.

ולדינא פסקו המשנ"ב (סקט"ו) והכה"ח (אות ל') כדעת רוב האחרונים שפסקו כהתה"ד וכהכרעת הב"י והרמ"א דאין בורר במין אחד, וכן פסק החזו"ע (שבת ד' עמוד קפ"ח).

לפיכך מגש עם חתיכות עוגות או דגים מסוג אחד שיש בו חתיכות גדולות וקטנות, מותר לבורר את החתיכות הגדולות לסעודה אחרת.¹ ואף אם בורר בין גדולים לקטנים להגיש לפני אורחים אין בזה דין בורר, אך אם מתבייש להגיש את החתיכות הקטנות לפני האורחים, ייתכן ויש בזה איסור דרבנן, מכיון שיש בזה הקפדה מוחלטת ואין זה סתם העדפה בעלמא, וכ"פ הגר"ח קנייבסקי (אליבא דהילכתא חס"ב עמוד קכ"ז), ויש חולקים.²

ו. ברירת חתיכות גדולות וקטנות בב' מינים

עד כה נתבאר דבמין אחד אין איסור בורר אף כשמפריד בין גדולים לקטנים, ויש לדון מה הדין כשיש לו תערובת של ב' מיני אוכלים שמין אחד כולו חתיכות גדולות ומין שני כולו חתיכות קטנות ורוצה לבורר את כל החתיכות הגדולות ואין כוונתו כלל להפריד בין המינים אלא רק בין הגדלים.³

ונראה להקל בזה דכל שאין כוונתו לבורר בין סוגים אלא בין גדלים אין זה חשיב בורר, דלא שייך לומר שחלק אוכל וחלק פסולת, כיון שאין כאן מיון בין מינים אלא בין גדול לקטן וחפץ בשני המינים במידה שוה. ואעפ"י שסוף סוף הפריד בין שני מינים, מ"מ מכיון שלא נתכוון להפריד בין שני המינים אלא רק בין סוגים אין בזה איסור. וכן משמע קצת מסוף דברי התרומת הדשן ומהדין השלישי שכתב הרמ"א. ויש לחזק דין זה מהביה"ל (ד"ה היו לפניו) שכתב דכל שמפריד בין שני מיני מאכלים ואין רוצה לאוכלם לעולם, אין על זה שם בורר אף שיש לו צורך בהפרדה, משום שלא תיקנם לאכילה. והכי נמי בנידון דידן אין זה נחשב שתיקנם לאכילה, כיון שתערובת הסוגים אינה קלקול עבורו דהם שוים עבורו במידה שוה, אלא מה שמפריע לו היא תערובת הגדלים בלבד, והפרדתם אינה נחשבת תיקון לאכילה, משום שרק תערובת בין סוגים נותנת שם קלקול לתערובת.

לפיכך אם יש לו מגש עם כמה סוגים של עוגות או דגים חתיכות גדולות וקטנות, לא שייך בזה איסור בורר ולכן מותר לו לבורר את כל החתיכות הגדולות לסעודה אחרת ולהגיש כעת את החתיכות הקטנות, דכיון שאינו בורר בין סוגים אלא בין גדלים, הרי זה כברירת מין אחד.⁴

כמו כן אם ישנם בקבוקים קטנים במקרר במקום המיועד להעמדת בקבוקים גדולים, מותר להוציא את כל הבקבוקים הקטנים אף שנמצאים בתערובת עם הבקבוקים הגדולים [כגון שמונחים אחד על השני], כדי לפנות מקום לעוד בקבוקים גדולים, דכיון שלא מפריד בין סוגים אלא בין גדלים, אין בזה דין בורר.

ז. ברירה במין אחד כשחלק מהמין נאכל ע"י הדחק

נתבאר לעיל דהתרומת הדשן חידש שאין ברירה במין אחד, ופסקו כן הב"י והרמ"א להלכה, וכן דעת רוב האחרונים. אך מ"מ כתב המג"א (סק"א, סק"ה) בשם המ"מ דהיינו דוקא שכולם נאכלים לכתחילה, אך אם חלק מאותו המין

ג. ואם החתיכות הגדולות שייכות לראובן והקטנות לשמעון, ורוצה להפריד ביניהם כדי ליתן לכל אחד את חלקו, הגרש"ז אויערבך (שו"ש סק"י-ב) הסתפק האם שייך ככה"ג דין ברירה, דיתכן שמשום שכל אחד מקפיד על חלקו חשיב כשני מינים. ובחוט שני (ח"ב עמוד ע"ב) מיקל בזה.

ד. לקמן יבואר דאם יש לו תערובת של מין אחד כשחלק מהתערובת נאכלת ע"י הדחק, הרי זה נחשב כב' מינים מדרבנן. והנה במקרה דנן אעפ"י ששניהם נאכלים לכתחילה מ"מ פסק הגר"ח דמכיון שיש לו הקפדה מוחלטת בהפרדת הגדולים והקטנים ואין זה סתם העדפה בעלמא, יש להגדיר זאת כב' מינים מדרבנן, ולכן אסור להוציא את החתיכות הקטנות שאינו חפץ בהם ולהגיש את הגדולות, וכן כשבורר את הגדולות צריך לבוררם לאלתר. ויש להביא סייעתא לדבריו ממש"כ הפמ"ג (משב"ז סק"ב) דגם אם נאמר שתפוחים חמוצים ומתוקים נחשב כמין אחד, מכל מקום אם הוא שונא חמוצים, הרי זה נחשב כנאכל על ידי הדחק ואסור מדרבנן לבוררו, והטעם משום דכל שאינו סתם העדפה אלא הקפדה, הרי זה נחשב כב' מינים מדרבנן. אך הגרש"ז אויערבך (שו"ש הערה כ"ח) כתב דבמין אחד שיש חתיכות גדולות וקטנות, מותר להוציא את החתיכות הקטנות גם כשרוצה את החתיכות הגדולות וכהכרעת הרמ"א, ואף אם יש לו הקפדה מוחלטת בחתיכות הגדולות ולא בקטנות משום כבוד האורחים, הדבר מותר, דאין ברירה במין אחד. [ולדבריו צ"ל דיש חילוק בין מקרה זה לתפוחים חמוצים ומתוקים, מכיון שכאן הכל אותו טעם. אך ל"ע בדרייט שהוא סותר לכאורה למה שהובא לעיל שהסתפק במין אחד שיש לשני בני אדם].

המחלוקת הנ"ל תהיה גם בהפרדה בין גדולים וקטנים כשיש הקפדה מוחלטת על הפרדתם משום שעומדים למכירה וכל כיוצא בזה.

ה. כגון שרוצה להגיש בסעודה הבאה חתיכות גדולות ובסעודה כעת חתיכות קטנות, ולכן בורר כעת את החתיכות הגדולות לסעודה הבאה, ואין לו ענין בדוקא במין שבורר אלא רק בגודל של החתיכה, ולו יצויר שהמין השני היה הגדול והמין הראשון היה הקטן, היה בורר את המין השני הגדול לסעודה הבאה.

ו. ואם יוציא רק חתיכה אחת גדולה, הדבר תלוי, אם לא משנה לו איזה חתיכה מוציא והעיקר שתהיה גדולה, אין בזה איסור בורר, דלא בורר בין סוגים, אך אם מקפיד על חתיכה גדולה מסוג מסוים, יש לאסור, דבורר בין סוגים.

נאכל רק על ידי הדחק, יש בזה איסור בורר מדרבנן משום שנראה כפסולת. ולכך כתב המג"א (סק"א) שאם יש לו עלי חסה חלקם טובים וחלקם מעופשים הראויים לאכילה ע"י הדחק, מותר לברור את העלים הטובים מן המעופשים לאוכלם לאלתר, אבל לברור שלא לאלתר, או לברור את המעופשים מן הטובים ע"מ לאכול את הטובים, אסור מדרבנן, ואעפ"י שהם מין אחד, מ"מ מכיון שהמעופשים אינם נאכלים לכתחילה אלא רק ע"י הדחק, יש בזה איסור בורר דרבנן, דזה נראה כבורר פסולת מתוך האוכל. וכן פסקו המשנ"ב (סק"ז, סקט"ו) והכה"ח (אות י"ח).

עוד כתב המשנ"ב (סקט"ו) דחתיכות דגים שחלקם נשרפו קצת מכח הבישול ונאכלים כעת ע"י הדחק, יש בהם איסור בורר דרבנן נולך מותר לברור רק את החתיכות הטובות ולאחרת.

לפיכך סלסלה ובה אבוקדו קשים ורכים, אם הקשים נאכלים רק בדוחק, יש בזה דין בורר מדרבנן ויש להקפיד להוציא את הרכים מתוך הקשים על דעת לאוכלם לאלתר, אך אם הם נאכלים לכתחילה דינם כמין אחד שאין בו דין בורר אעפ"י שיש הבדל בטעם.

ח. הגדרת מין אחד ושני מינים ודוגמאות מעשיות בזה

הגדרת מין אחד או שני מינים במאכלים נקבעת לפי טעם המאכל, דאם יש שינוי משמעותי בטעם הרי זה שני מינים ושייך בהם איסור בורר מהתורה ולכך צריך להקפיד לקחת את המין שחפץ בו לאלתר. ואם השינוי במאכלים אינו משמעותי, הרי זה מין אחד ואין בו איסור בורר כלל, אך אם חלקו נאכל ע"י הדחק יש בו איסור בורר מדרבנן. ועתה נביא דוגמאות מעשיות מה נחשב למין אחד ומה נחשב לשני מינים.

א. בשר צלוי ובשר מבושל, או עוף צלוי ומבושל, כתב המשנ"ב (סקט"ו) בשם הח"י אדם דהם נחשבים כשני מינים, מכיון שיש שינוי משמעותי בטעם והרי זה כשני תבשילים שונים, וכ"כ הכה"ח (אות ל"ג), והוסיף דה"ה דג מבושל במים ודג מטוגן בשמן. ונראה דה"ה בתערובת דגים כשהם שני סוגי בישולים שונים בצורה משמעותית, דזה נחשב לשני מינים [קל וחומר אם דג אחד חריף והאחר לא חריף].

ב. חתיכות דגים או בשר מבושלים אשר חלקם מבושלים יותר [כגון אלו שכתחתית הקדירה], כתב המשנ"ב (סקט"ו) דאין בהם דין בורר דזה נחשב מין אחד, אך אם חלק מהחתיכות נקדחו מכח הבישול ונאכלים על ידי הדחק, יש בזה דין בורר מדרבנן וכתבאר לעיל.

ג. תמרים שחלוקים בשמם ובטעמם, כתב הבא"ח (בשלח ס"ב) דנחשבים כשני מינים, משום שהם זנים שונים עם שינוי משמעותי בטעם.

ד. תפוחים חמוצים ומתוקים, הפמ"ג (משב"ז סק"ב, הביאורו המשנ"ב סקט"ו והכה"ח אות ל"ג) מסתפק אם נחשבים כשני מינים, דאעפ"י שיש שינוי בטעם בין חמוץ למתוק, ייתכן וזה לא מגדירו כשני מינים. ולמעשה יש לאסור מחמת הספק.²

אך תפוחים מזנים שונים וכולם מתוקים או חמוצים, אין בהם דין בורר, דנחשבים מין אחד משום שאין שינוי משמעותי בטעם.³

ה. מיני עופות מחולקים כגון הורדו ותרגול, כתב המשנ"ב (סקט"ו) דהם נחשבים

שני מינים [אף אם התבשלו יחד], וכ"כ הכה"ח (אות ל"ג).

ו. חלקים שונים בעוף [כגון כנפיים, חזה, שוק] נחלקו הפוסקים אם הם נחשבים שני מינים⁴, ולמעשה נראה דהם נחשבים כשני מינים דיש שינוי משמעותי בטעם בין החתיכות⁵. קל וחומר לסוגי בשר שונים כגון אסאדו וצלי כתף דהם נחשבים כשני מינים, אך באותו סוג בשר אין דין בורר גם כשחלק מהחתיכות שומניות יותר מהאחרות.

ז. המשנ"ב (שם) והכה"ח (שם) כתבו דג חי ודג מת נחשב הדג המת כנאכל על ידי הדחק ויש בהם דין ברירה מדרבנן. ונראה דהיינו דוקא באופן שהדג המת איבד כל כך מטריותו עד שנאכל רק בדוחק. אך דג טרי ודג קפוא בימינו, נחשבים מין אחד היות ושניהם מבושלים ונאכלים לכתחילה ושינוי הטעם ביניהם אינו כ"כ משמעותי, דהדג הקפוא לא איבד כ"כ מטעמו. אך אדם השונא דג קפוא, כלפיו יש איסור בורר דרבנן.⁶

ח. חתיכות שונות באותו הדג כגון הבטן והזנב, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ש סק"ב-ב) דהם נחשבות כמין אחד, ואעפ"י שיש קצת שינוי טעם ביניהם, מכל מקום אינו שינוי משמעותי⁷, ודין זה הוא אף אם בחלק אחד יש יותר קוצים. אך חלק הראש שבדג נחשב כמין אחר כלפי הבטן והזנב, משום שיש שינוי משמעותי ביניהם [וכדין חזה ושוק].

ט. ענבים שחורים ולבנים, נחשבים הם כשני מינים, דהם זן אחר וטעם אחר⁸. אך שני זנים של ענבים ושניהם לבנים או שחורים, נחשבים למין אחד אף שבאחד יש גרעינים והאחר ללא גרעינים⁹.

י. יין לבן ואדום נחשבים שני מינים. אך אם שניהם אדומים או שניהם לבנים, אם המבנים ביין מרגישים שינוי משמעותי בטעם, הרי זה שני מינים, אבל אם אין שינוי משמעותי בטעם הרי זה נחשב כמין אחד.

יא. חלות או עוגות מאותו הסוג, חלקן טריות יותר מהאחרות, נחשבות כמין אחד, היות ואין שינוי משמעותי בטעם וכולם נאכלות לכתחילה, אך אם חלקן יבשות ונאכלות בדוחק, יש בהפרדתן איסור בורר מדרבנן, וכ"כ החוטש שני (ח"ב עמוד פ"א).

יב. שקדים קלויים ושקדים לא קלויים, נחשבים כשני מינים היות ויש שינוי משמעותי בטעם ביניהם [ולא גרע מבשר צלוי ומבושל]. והוא הדין ליתר המאכלים כגון קשיו ופיסטוק שהם נחשבים כשני מינים. כמו כן נראה דגרעינים שחורים מלוחים ולא מלוחים, נחשבים שני מינים, היות ויש שינוי משמעותי בטעם ביניהם [וכדין תפוחים חמוצים ומתוקים]. ומאותו טעם גרעיני אבטיח תנור ומחבת נחשבים שני מינים.

יג. סופגניה עם ריבה וכלי ריבה, או עם ריבה רגילה וריבת חלב וכדו', נחשבים שני מינים משום שיש שינוי משמעותי בטעם. אך פרוסות עוגות שיש נחשבים מין אחד, אף שבקצוות יש פחות שוקולד, אולם אם יש מעט מאוד שוקולד בקצוות, הרי זה כשני מינים משום שיש שינוי משמעותי בטעם.

ט. ברירת סוכריות וממתקים

בשבת חתן כשעוברים עם מגש סוכריות בין המתפללים, יש להקפיד שלא לקחת

ז. אך כתב הביה"ל בסעיף א' (ד"ה מן העלין המעופשים) בשם הברכ"י והפמ"ג דאם הם קלחים מחוברים והעלים החיצוניים מעופשים, מותר להוציאם כדי להגיע לטובים לאוכלם לאלתר, דכך דרך אכילתו וכמסיר קליפה מהפרי, דאין דרך לעקם דרכיו להכניס ידו בפנים להוציא העלים הטובים ולהניח העלים המעופשים תלויים ועומדים, ומש"כ הרמ"א בסעיף א' שאסור להוציא המעופשים מן העלים הטובים הוא רק כשהם מופרדים. וכן פסקו הבא"ח (בשלח ס"ו) והחזו"ע (שבת ד' עמוד ק"צ).

ח. ואם הקשים לא נאכלים אף בדוחק, יש בזה איסור בורר מהתורה וכתבאר לעיל בדין עלי חסה.

ט. עוד כתב הפמ"ג (שם ד"ה גם שני מיני, וד"ה ומדברי המ"מ למדתי) דאף אם חמוצים ומתוקים נחשבים למין אחד, מ"מ אם אותו אדם שונא חמוצים, יש כלפיו איסור בורר מדרבנן דנאכל לו רק ע"י הדחק, אך מ"מ מותר לו לברור את החמוצים עבור אנשים אחרים שאוהבים. ואם מחמת חמיצותם נאכלים לכולם ע"י הדחק, כתב המשנ"ב (שם) דלכולם יש איסור בורר מדרבנן, ואם לא נאכלים כלל הרי הם נחשבים פסולת גמורה וברירתם אסורה מהתורה.

י. אך נראה דתפוחי ענה נחשבים הם מין אחר כלפי התפוחים האחרים, היות ויש בהם שינוי משמעותי בטעם, דהם ספוגיים ושאר התפוחים קשים.
יא. דעת הגר"מ פיינשטיין (עבודת התפילה עמוד צ"א) והגרש"ז אויערבך (מאור השבת ח"ג מכתב מ' אות ג', שו"ש הערה כ"ז) דהם נחשבים כשני מינים משום שיש שינוי משמעותי בטעם. אך דעת הגר"ש אלישיב והגר"ג קלרין (איל משולש פ"ג הערה י"ז) דהם נחשבים כמין אחד משום שהכל מאותו העוף ולכולם יש טעם עוף. ובחזו"ע (שבת ד' עמוד קפ"ט) פסק דהמיקל יש לו על מה שיסמוך.

יב. ובאמת שקשה מאד להבין את המתירים, דהרי יש שינוי משמעותי בטעם אשר בני אדם מקפידים עליו ומשלמים עליו יותר או פחות, ומה בכך שהם מאותו עוף. ולפי דבריהם יש לעיין מה הדין בשני סוגי בשר כגון אסאדו וצלי כתף, דלכאורה נראה פשוט שנחשבים שני מינים, אף ששניהם מאותה בהמה. וכן כבד עוף עם חלקים אחרים בעוף, לכאורה נראה פשוט שנחשבים שני מינים אף ששניהם מאותו העוף, וכן הוא בחזו"ע (שם) ובאיל משולש (פ"ב הערה ס"ד), וצ"ב מאי שנא מכנפיים עם חזה או שוקיים, וכן גרונות עם חזה.

יג. כנתבאר לעיל בשם הפמ"ג בדין תפוחים חמוצים ומתוקים.

יד. ואעפ"י שרוצה יותר חלק מסויים, מ"מ זה העדפה בעלמא ולא הקפדה. אך אם שונא חלק אחד, כלפיו יש איסור ברירה מדרבנן דזה נאכל בשבילו רק ע"י הדחק וכתבאר לעיל בשם הפמ"ג בדין תפוחים חמוצים ומתוקים.

טו. דלא גרע מתפוחים חמוצים ומתוקים.

טז. וכמשנ"ל לעיל בדין שתי חתיכות דגים שחלק אחד עם יותר קוצים ושונה קצת בטעמו שהם נחשבים מין אחד.

יז. וגם מקפידים שלא לערבכם.

יא. הפרדה בין שני מינים כשדעתו לאכול את שניהם לאחר זמן

הפמ"ג (משב"ז סק"ב) מסתפק כשיש לפניו שני מיני מאכלים המעורבים יחד, ורוצה להפרידם כדי לאכול את שניהם לאחר זמן³¹, האם זה אסור משום שלא בורר מין מסוים לאלתר, או שכל מה שצריך לאלתר בשני מיני אוכלים הוא דוקא כשחפץ במין אחד כעת דאז המין השני נחשב פסולת, אבל כשלא רוצה את שניהם כעת ורוצה את שניהם לאחר זמן, מותר לברור, דהי מיניהו אוכל והי מיניהו פסולת. הביה"ל (ד"ה היו לפניו) הביא את ספיקו של הפמ"ג, ופסק להלכה דאף כשלא רוצה כעת את שני המינים אסור, דעצם ההפרדה בין שני המינים נחשב לבורר משום שמיפה את שניהם ע"י ברירתו³², והוכיח כן הביה"ל מלשון הרמב"ם. וכ"כ האגלי טל (זורה סק"א אות ב', והוכיח כן מלשון התוספתא) וכן פסק האור לציון (פלא"ה תשובה ד'). לפיכך שני מינים הנמצאים בצלחת או במגש נכנסו סוגים שונים של פירות או עוגות, אסור לו להפריד בין הסוגים על דעת לאכול את שניהם לאחר זמן.

יב. הפרדה בין שני מינים כשאין דעתו לאוכלם כלל

אעפ"י שפסק הביה"ל דאסור להפריד בין שני מינים גם כשדעתו לאכול את שניהם לאחר זמן, מ"מ כתב הביה"ל (שם) דמותר להפריד בין שני מינים כשאין דעתו לאוכלם כלל [גם לא לאחר זמן], דכיון שלא מתקנס כלל בברירתו, אין שייך על זה שם בורר, דמלאכת בורר הגדרתה היא הפרדה כדי להשתמש³³. וכן פסקו הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ב הערה מ"ט), הגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ (באיל משולש פ"ז הערה קי"א).

לפיכך כתבו הפוסקים הנ"ל דמותר לשפוך את שאריות הדגים עם הרוטב למשולש בכיור, כדי לסנן את הרוטב מהדגים, משום שמפריד בין הרוטב לדגים בלי להשתמש בשניהם כלל.

ומאותו טעם אם רוצה לאסוף את פירורי הלחם שדעתו לזרוק מתוך הפסולת שבשולחן כדי לזרוקם דרך כבוד בתוך שקית נפרדת³⁴, הרי זה מותר, דמכיון שמפריד בלי להשתמש בשניהם כלל, אין זה בכלל מלאכת בורר³⁵.

כמו כן מותר להוציא דף קודש מהאשפה כדי ליתנו בגניזה, דאין כאן הפרדה כדי להשתמש, אך בזה נכון שיקרא בו מעט כיון ששייך לעשות כן.

סוג מסויים, דכיון שאינו אוכלו כעת אלא לאחר זמן³⁶, הרי זה בורר בין שני מיני מאכלים ואיסורו מהתורה³⁷, דהטעמים השונים של הסוכריות מחשיבם כשני מינים³⁸, אלא יש להקפיד לקחת מכל הבא ליד, דאין זה דרך ברירה כמבואר בט"ז (סוסק"ב, הביאו המשנ"ב סק"ו).

ולכן מוטלת חובה על בעלי השמחה להקפיד שכל הסוכריות יהיו באותו טעם כדי לא להכשיל את המתפללים באיסור בורר דאורייתא. ואם טעמם שווה וצבעם שונה [בסוכריה או בעטיפה], אין בזה איסור בורר, דרק טעם שונה במאכלים יכול להחשיבם שני מינים ולא צבע שונה³⁹.

כמו כן כשמחלקים ממתקים לילדים בשבת על אמירת תהילים או באבות ובנים, אם יש בשקית סוגים שונים של ממתקים, לא יתן לכל ילד לפי בקשתו, דישנם ילדים שאוכלים את הממתק לאחר זמן, אלא יוציא מכל הבא ליד, או יתן לילדים שיקהו מתוך השקית⁴⁰.

י. ברירה בחתיכות גדולות

התרומת הדשן מסתפק כשיש לו מגש עם תערובת של מאכלים ממינים שונים והם חתיכות גדולות האם מכיון שהחתיכות גדולות אמרינן שכל חתיכה ניכרת בפני עצמה ואין בהם איסור בורר, או שאף חתיכות גדולות נחשבות לתערובת. ולמעשה פסק התה"ד להחמיר בזה משום שהוא ספק דאורייתא, וכן פסקו הב"י והרמ"א להלכה.

לפיכך מגש ובו חתיכות גדולות של דגים או עוגות מסוגים שונים, אסור להפריד בין הסוגים, אלא יוציא את מה שרוצה לאכול לאלתר, דאף שהחתיכות גדולות וכל אחת ניכרת בפני עצמה, הרי זה נחשב לתערובת. אך מכיון שהוא ספק אם זה נחשב לתערובת, יבואר בשיעור הבא דמחמירים בחתיכות גדולות רק כשהוא בורר דאורייתא⁴¹, אבל בבורר דרבנן מקילים בחתיכות גדולות. עוד קולא יש בדברים גדולים דמבואר במשנ"ב (סק"ד) דהאיסור לבורר חתיכות גדולות היינו דוקא כשאין מסודרות כל מין בפני עצמו, אלא מעורבין יחד דהיינו אחד על השני, אך אם הם אחד ליד השני, אין זה תערובת⁴².

כמו כן דברים גדולים מאוד מבואר בחלק מהפוסקים דאין בו איסור בורר דאין זה מוגדר כתערובת⁴³, ולכן אין בורר בכיסאות ושולחנות, גם כשמנוחים בתערובת גמורה [נכון אחד על השני וליד השני], ומותר להפרידם כרצונם, דמחמת גודלם אינם

יח. דאוכלו לכה"פ אחר קידוש, ועד אז עובר שעה.

יט. ואם עבר ובורר אעפ"י שצריך תשובה וכפרה, מ"מ בדיעבד לא נאסר באכילה, דהוא מעשה שבת במחלוקת הפוסקים.

כ. ואם בורר כדי ליתן לילדים קטנים שיאכלוהו כעת, הרי זה מותר, דמבואר במשנ"ב (סק"ו) בשם הברכ"י דזה נחשב לאלתר אף שבורר עבור אחרים.

כא. וכדרך שנתבאר לעיל דאין בורר במין אחד אף בגדולים וקטנים מותר, וזה"ל לצבע וכדו'.

ואף שהציבור שלוקח צבע מסויים חושב שהטעם שונה, אינו נחשב שמכשיל משום שאין בזה איסור, דאין זה בכלל מתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דצריך תשובה וכפרה, דשם היה רצון למרוד, אך כאן לא היה רצון לבורר, דאינם יודעים שזה אסור, דלא ברשעי עסקינן.

כב. דכיון שיתכן ויאכלו זאת מיד, ניתן לסמוך על הפוסקים שבשני מיני מאכלים מותר לבורר לעוד כמה שעות כנתבאר לעיל. אך אם ברור לו שלא אוכלים כעת, קשה להקל בזה. אך אם נתינת הממתק או המשחק גורמת להם להגיע בשבת הבאה, נראה דיש לדון כשימוש לאלתר ומותר, דיש שימוש כעת בממתק והוא שכעת מקבל הילד החלטתו להגיע פעם נוספת, וכדרך שנתבאר בשיעור הקודם בדין ברירה משום כבוד האורחים ודינים נוספים.

כג. דהרי התה"ד החמיר משום שחשש לחיוב חטאת, אבל כשהוא בורר דרבנן ואין צד שיהיה חייב חטאת אפשר להקל.

כד. ודוקא בדברים גדולים שיש צד להקל בלא"ה, אבל בכל תערובת של דברים קטנים, אף אם נמצאים אחד ליד השני הרי זה נחשב לתערובת כמש"ל בשיעור הבא א"ה.

כה. כ"כ הגרש"ז אויערבך (שו"ש סק"ד-ב'), ולכן פסק שם דכמה תינוקות הנמצאים בתוך עריסה אחת, מותר להוציא את התינוק שבוכה או שרוצה לנקותו.

כו. היינו יותר משעה, ויש אוסרים אף פחות משעה.

כז. והטעם שהתירו להפריד בין שני מינים כשאוכל את מה שבורר לאלתר, משום שהוא דרך אכילה.

והוכיח כן הביה"ל ממה שהתירו (שו"ע סט"ו) לסנן בכלי בין החלמון לחלבון כדי לצבוע את החרדל בחלמון, דנחשב הפרדה בלי תיקון לאכילה, דהחלבון נתערב בפסולת החרדל והחלמון יורד למטה לגזון ולא לאכילה. נולא אסור לעשות כן בגלל שיש לו בזה צורך שמגזון, דלגזון לא נחשב תיקון, היות והוא תיקון צדדי באוכל דאינו אוכלו, ותיקון ברירה בין תערובת מאכלים הוא רק באופן שמתקנס לאכילה שזה היעוד העיקרי שלהם ולא לתיקון צדדי, כן מבואר בלשון הביה"ל, ומקורו בב"ח ובלבוש סט"ו. וע"ע בביה"ל שהביא שהפמ"ג רצה לפשוט את ספיקו אם מותר לבורר שני מיני אוכלים ע"ד לאוכלם לאחר זמן מהדין של חלבון וחלמון, ודחה הביה"ל את דבריו משום דבספק הפמ"ג הרי הוא רוצה לאכול את שניהם לאחר זמן, משא"כ בחלבון וחלמון דאינו משתמש בהם לאכילה לעולם ולכן אין זה נחשב תיקון].

כט. דמבואר בשו"ע בסימן ק"פ ס"ד שהזורק פירורי פת בכזוין, הרי זה קשה לעניות, ואם הם כזית אסור מעיקר הדין.

ל. ואעפ"י שיש לו צורך בהפרדה זו, מ"מ צורך זה לא נחשב תיקון כשם שההפרדה בין החלמון לחלבון כדי לגזון את החרדל לא נחשבת לתיקון. ולפי הפמ"ג (משב"ז סק"י) שאין איסור בורר בהפרדת פסולת מתוך פסולת, יש לנו סיבה נוספת להחמיר.

בית הוראה "הלכה למעשה" בראשות מורנו הרב שליט"א 24 שעות ביממה 5047*

השיעור של מורנו הרב שליט"א יוצא בכל שבוע בעלון ובגליון, העלון הוא תמצית עיקרי הדברים שנאמרו בשיעור, והגליון [כעשרים עמודים] הוא השיעור במלואו עם כל המקורות וביאור הדינים לעומקם.

לקבלת הגליון נא לשלוח בקשה למייל: HL50475047@gmail.com

ניתן להוריד את כל העלונים והגליונות שיצאו עד כה באתר קול הלשון.

לרכישת ספרי מורנו

הגאון הרב אופיר יצחק מלכא שליט"א

בכל רחבי הארץ

ניתן לחייג לטלפון 5047* שולוח 3 ואח"כ 1

השיעור נמסר בימי חמישי בכולל "תורת שמעון" הר נוף ירושלים | להארות או הערות ניתן לפנות d0556750270@gmail.com

המעוניינים לסייע בהדפסת העלון ליזכיר הרבים או להקדיש את העלון לרפואה, להצלחה או לעילוי נשמה וכדו' ניתן לפנות בטלפון 5047* שולוח 9 [24 שעות מענה ממוחשב ומהיר]

העלון הוא עיקרי הדברים שנאמרו בשיעור, השיעור במלואו יוצא בכל שבוע בחוברת. המעוניינים לקבל את הגליון או העלון בכל שבוע למייל ניתן לפנות למייל HL50475047@gmail.com